

Klar tenkning og klok handling

Taler
Børge Brende

Dato
1 mars 2016

Sted
Stortinget

Omstendigheter
Årlig utenrikspolitisk redegjørelse

1 President,

Vi står overfor en mer utfordrende utenriks- og sikkerhetspolitisk situasjon enn på lenge.

5

Bildet er heldigvis ikke entydig. Vi tok del i viktige fremskritt i 2015, med en ny og ambisiøs klimaavtale, atomavtale med Iran, fremgang i WTO og vedtak av nye bærekraftsmål.

10 Flere underliggende trender er også positive: den globale fattigdommen reduseres, flere barn får utdanning og bedre helsetjenester, og den økonomiske veksten fortsetter i både Asia og Afrika.

15 Men samtidig opplever vi økt sårbarhet - en følelse av at den orden vi har bygget i Europa og globalt de siste tiårene er skjørere enn vi trodde.

20 I Europas nærområder i sør preges flere områder av krig og konflikt. Fra Nord-Afrika og Sahel via Midtøsten til Afghanistan er det et belte av sårbare stater som sliter med radikalisering og voldelig ekstremisme så vel som svak statlig styring og høy arbeidsledighet. Ikke minst blant de unge.

25 Mer enn 100.000 ble i fjor drept i krig og konflikt. Det er et høyere tall enn på 25 år. Over 60 millioner mennesker er på flukt i verden, det høyeste antall siden andre verdenskrig. 125 millioner mennesker verden over har akutt behov for humanitær hjelp på grunn av krig, sult og fattigdom.

Terrororganisasjonen Isil rammer sivilbefolkningen i Syria og Irak, senest med

30 flere brutale angrep i Irak de siste dagene som har tatt over 100 menneskeliv. Isil er også sterkt til stede i Libya. Samtidig har Isils ugjerninger rammet sivile i Europa - fra konsertarenaen i Paris til synagogen i København.

Vi står overfor et mer selvhevdende og uforutsigbart Russland, både i øst og i Syria.

35 Europeisk samarbeid settes på prøve av migrasjon, økonomiske kriser, terrorfare, og av at internasjonale spilleregler settes under press.

Geografisk avstand innebærer i stadig mindre grad avstand til problemene.

40 ***

2014 og 2015 var krevende år i norsk utenrikspolitikk.

45 Men vi må ståls sette oss for at 2016 kan bli enda vanskeligere

Det utenrikspolitiske alvoret er derfor ledemotivet i årets redegjørelse. Alvoret er også bakgrunnen for at Utenriksdepartementet nylig lanserte Veivalg-prosjektet. Det skal analysere og stimulere til debatt om utfordringene vi står midt oppe i. Og formulere alternativer for handling i utenriks- og sikkerhetspolitikken.

55 Vi må ha klart for oss hva som er i norsk interesse. Vi må skille mellom vitale, viktige og andre interesser. Vi må innse at vi ikke kan gjøre alt. Vi må søke sammen med andre for å finne brede løsninger. Og vi må ha vilje, evne og effektivt diplomatisk verktøy til å forfølge de vitale interessene.

60 De europeiske landene har alltid vært Norges nære naboer og viktigste handelspartnere. Foruten USA, er de våre viktigste venner og allierte. Sammen med USA, er de også våre viktigste politiske partnere for å bevare og styrke ikke bare regionale, men også globale verdier og spilleregler.

65 Norge er en del av det europeiske skjebnefellesskapet. Når ungdom ble angrepet i Paris i fjor høst, i enda et meningsløst terrorangrep på våre felles verdier, ble vi

også rammet. Dette har vi klart markert i solidaritet med Frankrike. På samme måten som franskmennene tydelig markerte sin solidaritet med oss etter tragedien som rammet Norge den 22. juli 2011.

Politisk, økonomisk, og på de fleste samfunnsområder - det som skjer i Europa, får direkte konsekvenser for Norge.

Derfor begynner norsk utenrikspolitikk i Europa.

I et Europa som utfordres, både innenfra og utenfra.

EU har tidligere vist seg å komme styrket ut av kriser. Det er avgjørende at EU lykkes også denne gangen.

Et svakt og splittet EU vil svekke Europas sikkerhet.

Det er i vår interesse at EU står mest mulig samlet, og at Europa tar større ansvar for egen sikkerhet.

Sammen råder EU og NATO over et bredt spekter av virkemidler. Det er ingen motsetning mellom europeisk og atlantisk orientering i norsk utenrikspolitikk. Tvert imot.

Mange etterspør i dag en felles visjon for hvordan EU skal utvikles videre. Noen land ønsker tettere integrasjon mens andre vektlegger nasjonale løsninger. Valgene medlemslandene tar nå, vil prege EUs utvikling i lang tid fremover.

Det er et veiskille for Europa når et sentralt medlemslands regjering setter i gang en prosess som kan ende i at man trekker seg fra EU-samarbeidet.

Den nye avtalen mellom EU og Storbritannia kan få konsekvenser for hvordan grunnleggende prinsipper i samarbeidet tolkes og utvikles videre. Det vil også få betydning for oss. Norge er tjent med et sterkt EU med fortsatt britisk medlemskap.

Utfordringene må møtes med lederskap, samarbeid og solidaritet. Det er Europas styrke og i vår interesse.

La meg gå nærmere inn på noen sentrale utfordringer for Europa fremover:

110 For det første: flyktning- og migrasjonsbølgene inn mot Europa utfordrer det europeiske samarbeidet.

I fjor kom over en million mennesker til Europa. Tilstrømningen har også vært høy de siste månedene.

115 Den kritiske fasen var ikke nødvendigvis i fjor. Den kritiske fasen kan ligge foran oss, dersom tilstrømningen via Tyrkia og Libya ikke avtar.

Slitasjen har vært enorm på de landene som til nå har båret de største byrdene ved flyktningestrømmen: Libanon, Jordan og Tyrkia.

120

Tyrkia er ved et veiskille. Landet står overfor store utfordringer, med økt konflikt- og voldsnivå og press mot menneskerettighetene.

125 Europa er helt avhengig av et godt samarbeid med Tyrkia, på kort sikt på grunn av migrasjonstrykket, på lengre sikt fordi vi trenger et stabilt Tyrkia som viktig regional aktør i et svært ustabilt omland.

130 Tyrkia er NATOs sørflanke. Europa må engasjere og støtte Tyrkia i dagens krevende situasjon. Samtidig som vi formidler klare politiske forventninger til Ankara.

135 Hellas har gjennomgått dype politiske og økonomiske kriser de siste årene, og migrasjonsbølgen fra Midtøsten setter landet under stadig sterkere press. Europa må stille klare krav, men også bidra til å hjelpe Hellas ut av krisen.

Vi må utvide perspektivet for å finne røttene til migrasjonskrisen.

140 Krig og sammenbrudd av statsstrukturer i Midtøsten og Nord-Afrika, og mangelfull internasjonal krisehåndtering er noen av årsakene.

Demografiske trender i Midtøsten og Afrika spiller også inn - med befolkningsvekst, fattigdom og konflikt.

Befolkningen i både Midtøsten og Afrika er firedoblet siden 1950. Ifølge prognoser vil begge dobles igjen frem mot 2050. Da vil Afrika ha to milliarder mennesker.

150

Allerede i dag kommer tolv millioner afrikanske ungdommer inn på arbeidsmarkedet hvert år. Hvis disse raskt voksende ungdomskullene ikke ser muligheter i sine egne land, vil flere bli fristet til å sette ut på en farefull ferd mot Europa.

155

Mange flykter fra krig og konflikt. Andre søker et bedre liv.

Derfor gir regjeringen økonomisk vekst, utdanning og jobbskaping høyeste prioritet i utviklingspolitikken. I hele Afrika og Asia, og ikke bare i dagens

160

kriseområder.

Migrasjonskrisen preger samfunnsdebatten, politikken, budsjettene, og økonomien i nesten alle europeiske land og i EU.

165

Reisefriheten i Schengen-området krever felleseuropeiske regler for fastsettelse av hvilket land som skal ha ansvaret for å behandle søknader om asyl. Disse reglene gis i Dublin III-forordningen. Norge ønsker klare regler.

170

Likeledes ønsker Norge at tredjelandsborgere som reiser uten gyldige dokumenter inn i Schengen-området, blir registrert og tatt fingeravtrykk av i ankomstlandet og at dette føres inn i europeiske datasystemer. Dermed gis det et grunnlag for å anvende fellesreglene for ansvarsfastsettelse, og omfanget av sekundærbevegelser reduseres. Dette er i norsk interesse.

175

Dublin-regelverket har den senere tid blitt lite anvendt, hovedsakelig fordi mange asylsøkere ikke har vært registrert i land de tidligere har vært i.

180

Norge støtter regelverks- og politikkendringer som sikrer at Dublin-systemet følges opp og at migranter blir registrert i det første Schengenlandet de ankommer. Et fremtidig europeisk asylsystem må ha som målsetting å sikre en jevnere fordeling av asylsøkere enn hva som er tilfelle i dag, og at alle land tar sin

185 del av ansvaret.

Norge og Hellas er nylig blitt enige om å bruke ytterligere 31 millioner av EØS-midlene til å styrke det greske asylsystemet fram til 2017.

190 ***

Regjeringen ønsker en streng og rettferdig politikk for å håndtere flukt og migrasjon; forankret i effektivt internasjonalt samarbeid og de verdiene samfunnet vårt bygger på. Vi må bekjempe tendenser til rasisme og fremmedfrykt.

Det er viktig at vi får til felles europeiske løsninger. Opprinnelses-, transitt-, og mottakerlandene må samarbeide om robuste og langsiktige løsninger.

200 Vi må styrke utvikling og vekst i opprinnelsesland, tiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, og tiltak mot ulovlig og irregulær migrasjon.

Migrasjon er en utfordring som er kommet for å bli. Utenrikspolitikken spiller en viktig rolle, og vi styrker vår diplomatiske innsats på migrasjon både hjemme og ved en rekke utenriksstasjoner.

Langs Europas sørlige grense trues utvikling, sikkerhet og stabilitet -- av langvarige borgerkriger og voldelige ekstremistgruppers brutale fremferd. Dette er den andre utfordringen jeg fremhever i dag.

210

Noen konflikter har vart lenge. Norge har et langvarig engasjement for en tostatsløsning i konflikten mellom Israel og palestinerne, også gjennom vårt formannskap i giverlandsgruppen AHLC.

215 Men det er borgerkrigen i Syria som setter regionen i brann. Den har nå herjet i fem år.

Over tre hunder tusen mennesker er drept. Millioner er drevet på flukt og millioner av nye fortvilte syrere kan komme til å flykte dersom krig ikke avløses av fred.

220

For få år siden var Syria et mellominntektsland. Nå er byer redusert til

grushauger.

225

Det som tok fem år å ødelegge, kan ta fem tiår å bygge opp igjen. Enigheten om stans i kamphandlingene som ble innledet lørdag er svært viktig, ikke minst for de millioner av sivile som har lidd under de siste årenes brutale krigføring. Det påhviler alle parter, ikke minst det syriske regimet og dere russiske støttespillere, et stort ansvar i å etterleve våpenhvilen og bidra til at den gir rom for reelle forhandlinger om fred.

230

Det er også positivt med enighet om å tillate humanitære forsyninger til alle deler av Syria, også områder som har vært avstengte fra dette.

235

FNs utsending til Syria, Staffan de Mistura, har varslet FNs Sikkerhetsråd at han tar sikte på å bringe partene tilbake til forhandlingsbordet 7. mars. Det vil være svært positivt om det vanskelige arbeidet med en politisk løsning nå kan innledes for alvor. Norge gir all mulig støtte i dette arbeidet.

240

Især Isil, men også grupper som Jabat al-Nusra/al-Qaeda, representerer ideologi og brutalitet som er umenneskelig.

245

Norge bidrar betydelig i kampen mot Isil. Vi har utplassert militært personell i Irak og er et aktivt medlem av kjernekoalisjonen.

Den militære innsatsen har gitt resultater. I Irak er 40 prosent av landområdene Isil kontrollerte for ett år siden nå frigjort, herunder byer som Tikrit og Ramadi. Isils finansielle ressurser reduseres.

250

Men militære virkemidler alene løser ikke de underliggende årsakene til Isils eksistens - som statssammenbrudd og manglende inkludering av sunni-befolkningen i Irak.

255

Kampen mot Isil må kjempes på bred front.

Vi prioriterer forebygging og håndtering av truslene fra fremmedkrigere.

260

Vi vil fortsette vårt arbeid for å bekjempe Isil økonomisk, og sørge for at de

hverken får solgt olje, eller får nye forsyninger.

265 ***

Samtidig tar vi stort ansvar for den desperate humanitære situasjonen.

270 Den norsk-initierte giverlandskonferansen i London bidro til et stort humanitært løft for Syria. Aldri før har verdenssamfunnet samlet inn så mye på en dag.

Statsministeren kunngjorde at Norge vil bruke omlag 10 milliarder kroner over fire år på humanitær hjelp til Syria og nabolandene.

275

Aldri før har Norge gitt så mye penger til en humanitær krise.

Omfanget i lidelsene og fraværet av politisk vilje til løsning tilsier massiv humanitær innsats.

280

Syriakonferansen må også sees i sammenheng med fjorårets store konferanse om utdanning i Oslo.

Gjennom utdanningssatsingen har Norge tatt et globalt lederskap for å sikre utdanning for alle.

285

Utdanning er et hovedsatsingsområde, både i den humanitære bistanden og i utviklingspolitikken for øvrig. Vi prioriterer blant annet utdanning for jenter og de mest sårbare barna.

290

Vi når snart målet om en dobling av den norske bistanden til utdanning.

Vi har initiert en global kommisjon som skal komme med anbefalinger til hvordan mer finansiering til utdanning kan fremskaffes - gjennom nasjonal ressursmobilisering, mer og bedre bistand, nye partnerskap, og innovative finansieringsmekanismer.

295

Utdanning er ikke bare avgjørende for å bekjempe fattigdom, fremme likestilling og oppnå bærekraftig utvikling. En skoleplass gjør også veien kortere tilbake til normale liv i dagens konfliktområder. Med tilgang til utdanning vil

300

barn og ungdom gjenvinne håp for fremtiden.

Den tredje utfordringen er Russland.

305

Russland fortsetter å orientere seg bort fra demokratiske og liberale verdier.

Vi ser et mer uforutsigbart Russland, hvor viljen til å overraske og ta utenrikspolitisk risiko er større enn før.

310

Vi har fordømt Russlands folkerettsbrudd i Ukraina og vil fortsatt stå sammen med våre allierte og likesinnede partnere om reaksjonene på Russlands opptreden i Krim og Donbass.

315

Vi forventer at alle parter bidrar til at Minsk-avtalene oppfylles. Og vi støtter Ukrainas reformarbeid politisk og finansielt.

I Syria er vi bekymret for Russlands stadig mer offensive militære støtte til Assad. Vi opplevde inntil sist helg massiv bombing av opposisjonsgrupper som også har gitt store sivile tap. Men vi har sett færre angrep mot Isil, som hele verdenssamfunnet er enige om å bekjempe.

320

Situasjonen skjerpes ytterligere av spenningen mellom Russland og NATO-landet Tyrkia. Det er vesentlig å unngå at den trappes opp gjennom handlinger eller retorikk.

325

Russland er vår nabo, og naboskapet er en konstant og viktig faktor i norsk utenrikspolitikk.

330

Vi ønsker et godt naboforhold til Russland. Det oppnår vi best ved å holde fast ved vår russlandspolitikk. Norge skal være forutsigbar, konsekvent og tydelig overfor Russland. Vi skal fremme samarbeid og kontakt der det er felles interesse og vi vil fortsette å stå opp for våre verdier, prinsipper og interesser.

335

Vi søker å opprettholde et godt praktisk samarbeid og en konstruktiv dialog med Russland, der det er mulig. Dette er særlig viktig i nord.

Tilstrømningen av migranter og asylsøkere over vår felles grense i nord sist høst innebar en krevende utfordring. Gjennom kontakt og samarbeid basert på tidligere inngåtte avtaler fant vi løsninger. Både Norge og Russland er tjent med ordnede og stabile forhold i grenseområdene.

345

I likhet med allierte har vi suspendert det militære samarbeidet, men samarbeid om kystvakt, grensevakt, fiskeriforvaltning, samt søk og redning fungerer godt. Den åpne linjen mellom Forsvarets operative hovedkvarter og Nordflåten er viktig.

350

I september undertegnet Norge og Russland en protokoll om praktiske prosedyrer for varsling av atomhendelser i henhold til vår bilaterale varslingsavtale.

355

Gode og åpne kanaler er viktige å ha når vi møter utfordringer som krever felles løsninger. De er også viktig for å kunne si klart fra når vi er uenige.

360

Det er ingen motsetning mellom det å ivareta egne, bilaterale interesser i forholdet til Russland på egnet måte, og samtidig ˆ sammen med våre allierte og partnere ˆ stå fast på folkeretten og forsvare viktige internasjonale prinsipper for internasjonalt samkvem.

Så til den fjerde europeiske utfordringen: Økonomisk omstilling.

365

Den økonomiske veksten i Europa er fremdeles for svak og ujevnt fordelt. Det er lite økonomisk handlingsrom, og manglende etterspørsel og investeringer.

Arbeidsledigheten er fortsatt høy i mange land. Usikkerhetsfaktorene er mange.

370

Samtidig skjer det betydelige endringer i verdensøkonomien.

Vi følger nøye med på den økonomiske utviklingen i Kina, verdens nest største økonomi, i håp om at landet ikke går inn for en «hard landing» som vil få konsekvenser langt utover Asia.

375

Den økonomiske veksten i de fleste av verdens 20 største økonomier ser ut til å bli lavere enn forventet fremover. Nye tall viser at verdenshandelen sank med nesten 15 prosent i 2015. Høy offentlig gjeld og valutauro bekymrer.

380 Sentralbankene har brukt opp mange av de etablerte verktøyene.

Samtidig opplever vi store teknologiske endringer i energi, transport, og kommunikasjon. Økt automatisering og robotisering, så vel som fremveksten av såkalt «big data» og delingsøkonomi, vil både gi store vekstmuligheter og føre
385 til betydelige endringer i arbeidsmarkedet.

Summen av disse endringene betyr store krav til omstilling. Og at Europa møter stadig tøffere global konkurranse, særlig fra Asia og USA.

390 For norsk næringsliv og sysselsetting er helsetilstanden i de andre europeiske økonomiene avgjørende. Mer enn tre fjerdedeler av eksporten vår går til EU.

Globaliseringen har gitt oss nye muligheter og i all hovedsak tjent handelsnasjonen Norge godt. Det er viktig at vi griper det nye
395 handlingsrommet, omstiller vår økonomi, og øker vår globale konkurranseevne, i samarbeid med våre europeiske partnere.

Vi styrker utenrikspolitikkenes tyngde og relevans for et globalisert norsk næringsliv. Budskapet til norske utenriksstasjoner er at samarbeid med
400 næringslivet har høyeste prioritet.

Europas utfordringer er også Nordens utfordringer.

En polarisert debatt om migrasjon, uro over utviklingen i Russland og over
405 økende terrorfare preger også Norden.

Når det europeiske byggverket er under press berøres også samarbeidet i Norden, den kanskje tetteste integrerte regionen i Europa og selve kjernen til mye av vår velferd.

410 Vi skal bruke det nordiske samarbeidet og vårt formannskap i 2017 til å styrke nordisk omstillingsevne. Dette handler om økonomi, om å styrke grønn konkurransekraft, og om samfunnsutvikling, der samarbeid om integrering nå vokser frem som nytt satsingsområde.

415 Når mulighetene åpner seg vil vi også bruke de nordiske arenaene til å fremme felles posisjoner til nye EU-initiativer.

420 I tillegg til sikkerhetspolitiske diskusjoner ønsker jeg å styrke samarbeidet med mine nordiske kolleger på nye og krevende områder -- som migrasjon, globale sikkerhetstrusler, og kampen mot terrorisme og voldelig ekstremisme.

425 Utviklingen i Nordområdene preges av lav oljepris, økt geopolitisk interesse og klimaendringer.

Likevel forblir nordområdene en fredelig og stabil region. Samarbeidet i Arktis bygger på felles interesser, balansert ressursforvaltning og smart institusjonsbygging. Norge er og skal være i en ledende rolle.

430

Men stabiliteten i nord kan ikke tas for gitt. Russisk styrkeoppbygging og intensivering av øvelser i nord fordrer årvåkenhet. Den militærstrategiske balansen i nord forskyver seg i Russlands favør.

435 Dette må møtes med en fast og forutsigbar linje fra norsk side. Det er også grunnen for at regjeringen arbeider for å trekke NATOs oppmerksomhet mot nord.

440

Arktisk råd feirer 20 år i år. USA gir høy prioritet til sitt formannskap. Samarbeidet mellom medlemsstatene fungerer godt.

445 Russland er en svært viktig aktør i Arktis. Internasjonalt samarbeid som inkluderer Russland bidrar til å sikre en fortsatt stabil utvikling i regionen.

Norge og de andre kyststatene til Polhavet har særlige rettigheter, ansvar og kunnskaper om Polhavet. Vi vil fortsette å utvikle samarbeidet med dem og med alle statene i Arktisk Råd. Vi må vise at vi tar ansvar.

450

Det samme gjelder vårt forskningsløft i Arktis. Norge må ligge i forkant på klima, marine ressurser, ny teknologi og næringsutvikling. Regjeringens satsning er viktig for å sikre velferd og arbeidsplasser i nord.

455 Vi vil jobbe systematisk for å utvikle de nye skipsfartsmulighetene som åpner seg i nord.

Arktis har et stort potensial for fremtidige generasjoner, men det fordrer at vi tar
460 hensyn til hvor grensene går for miljøet.

Både Norge og Europa står overfor en verden i rask og omveltende endring.
Globaliseringen fortsetter, men tegn på stagnasjon i verdenshandelen de siste
465 årene gjør at mange spør om vi er over toppen.

La meg likevel begynne det globale utsynet med et positivt perspektiv.

Utenrikspolitikk for en globalisert verden handler om å bygge videre på den
store fremgangen i verden de siste 25 årene.

470 Den globale verdiskapingen er doblet. Verdenshandelen har hatt en enda
kraftigere vekst. Antallet som lever i ekstrem fattigdom er halvert, samtidig som
verdens befolkning har økt med to milliarder mennesker.

475 Internasjonal bistand bidrar, men det viktigste er effektiv nasjonsbygging,
politiske reformer, ressursmobilisering og god økonomisk politikk i landene
selv.

Forventningene er store for en varig fredsavtale for borgerkrigsherjede
480 Colombia. Sri Lanka reiser seg også etter en blodig borgerkrig og er kommet
mye lenger enn forventet i å lege sårene etter krigen.

Den demokratiske prosessen i Myanmar er ennå ikke i mål. Men den som for
bare fem år siden hadde spådd dagens situasjon ville blitt avfeid som naiv
485 optimist.

Politisk fremgang nasjonalt speiles også i viktige fremskritt i internasjonalt
samarbeid det siste året. 2015 var et godt og viktig år for FN på mange arenaer.

490 Bærekraftsmålene som ble vedtatt i fjor var historiske. For første gang
forhandlet medlemslandene frem felles mål og for første gang er agendaen
universell. Målene gjelder også for Norge.

Det var også gjennombrudd i krevende forhandlinger om finansiering for
495 utvikling, WTO-avtale i Nairobi, og klimaavtalen i Paris.

Alle prosessene med Norge i en aktiv rolle.

500 Viktige reformer i utviklingspolitikken her hjemme bidrar også til å realisere bærekraftsmålene. Som ledd i effektivisering og resultats-orientering av norsk bistand har vi redusert antall land som kan motta norske bistandsmidler fra 116 til 85, og vi sikter mot en reduksjon i antall bistandsavtaler med minst 30 prosent.

505

Det er viktig å fastholde og bygge på det positive som skjer i verden. For å forankre troen på at politikk nytter. For å unngå stagnasjon og tilbakegang etter 510 25 år med oppsiktsvekkende resultater.

Samtidig må vi ha et skarpt blikk på hvordan globale utviklingstrekk i dag utfordrer Norge - og verdenssamfunnet.

515 For det første: Asias økonomiske vekst beveger den geopolitiske pendelen. Brasils krise og Kinas vekstsmarter viser at utviklingen ikke er lineær. Men makt flyttes fortsatt østover og sørover.

Vi er på vei mot en mer fragmentert og multipolar verden.

520

USA vil fortsatt være verdens ledende supermakt i lang tid og den viktigste garantisten for Norges sikkerhet. Ingen land utfordrer USAs rolle.

525 Likevel markerer viktige land avstand til Europa og USA i spørsmål av stor betydning for stabilitet, demokrati og menneskerettigheter. Det åpner for stormaktrivalisering som raskt kan sette internasjonalt samarbeid under press. Slik rivalisering gjør det vanskeligere å enes om løsninger på konflikter, fra Syria til Sør-Kina-havet.

530 Samtidig er flytting av økonomiske og politiske tyngdepunkt i verden en naturlig og legitim prosess.

At fremvoksende stormakter ønsker mer innflytelse i verden er lett å forstå. Det multilaterale systemet må reflektere verden anno 2016, ikke 1945.

Vi arbeider også systematisk for å få et tettere samarbeid med regionale organisasjoner. I 2015 inngikk vi et bredere partnerskap med Asean. Vi har også løftet vårt strategiske partnerskap med Den afrikanske union. Det er i Norges
540 interesse å normalisere det bilaterale forholdet til Kina.

Norge er tjent med at land i Afrika, Asia og Latin-Amerika ser den multilaterale orden og FN som relevant og til nytte for dem.

545 I det norsk-initierte prosjektet "FN70: En ny agenda" arbeider vi for å fremme ideer og forslag til FNs neste generalsekretær. Her samarbeider vi med mange land, men særlig med land i sør. Vårt strategiske arbeid for en plass i FNs sikkerhetsråd for 2021-2022 fortsetter. Norges kandidatur understreker vår langsiktige satsing på FN som arena for å ivareta og videreutvikle folkeretten.

550

Den andre utfordringen er gradvis oppsmuldring av globale handelsregimer. Bevaring og styrking av WTO er Norges primære handelspolitiske interesse.
555 Fremgang under WTOs Nairobi-møte i desember i fjor var derfor gode nyheter for Norge.

Men en mer multipolar verden gjør det svært krevende å skape samlende løsninger i WTO. Stormaktene bruker stadig mer handelspolitisk energi i
560 regionale sammenhenger utenfor WTO. Arenaer hvor Norge ofte ikke er med.

En TTIP-avtale kan få store konsekvenser for et Norge. Blant annet gjennom EØS-avtalen. Vi risikerer forverring av norsk næringslivs konkurransevilkår i våre viktigste markeder.

565

Norge må møte utfordringene med kløkt og engasjement. Situasjonen er ikke svart/hvit. Vekstimpulsene fra de store regionale avtalene er gode nyheter for Norge.

570 Regionalisering er en logisk respons på global kompleksitet. Men regionale avtaler kan fort undergrave globale fellesløsninger hvis vi kun erstatter nasjonale murer med regionale festninger.

575 Der verden ikke er klare for genuint multilaterale løsninger, må vi sørge for at
flernasjonale avtaler bygger broer på tvers av regioner. At det ikke er geografi,
men ønsket om samarbeid, vekst og utvikling gjennom åpne markeder som
definerer deltakelsen i nye initiativ.

580 Den tredje utfordringen er trusselen fra globale pandemier.

Vi har gjort imponerende fremskritt innen global helse. Norge har vært helt i
fremste rekke de siste femten årene med omfattende investeringer og aktivt
politisk og faglig arbeid. Tverrpolitisk enighet og kontinuitet hjemme har
585 styrket Norges innflytelse globalt.

Barnedødeligheten er nær halvert, noe som i første rekke skyldes den kraftige
fremgangen i bekjempelsen av hiv, malaria, og tuberkulose.

590 Men det er nå blitt tydelig for oss alle at svake helsesystemer i fattige land utgjør
alvorlige sikkerhetsutfordringer. Ikke bare for milliardene av mennesker som
lever i fattige deler av verden, men også for oss.

Ebola var en alvorlig vekker. Utbruddet avdekket vesentlige mangler i global
595 beredskap og i kapasitet til å håndtere kriser.

Norge sendte helsearbeidere til Vest-Afrika. Vi bidro strategisk med 500
millioner bistandskroner. Statsministeren tok sammen med tyske og ghanesiske
kollegaer initiativ til en gjennomgang av hele den globale helseberedskapen.
600

Nå er det Zika-viruset som utfordrer. Norge var først ute med bidrag til Verdens
helseorganisasjon sin appell om å styrke sitt arbeid med å bekjempe viruset.

De globale helseutfordringene krever styrket internasjonalt samarbeid. Norge
605 går i front på mange områder. Ikke minst når det gjelder å snarest mulig få på
plass et globalt rammeverk for finansiering av forskning og utvikling av nye
vaksiner mot pandemier.

Det skrives knapt en eneste større sikkerhetspolitisk analyse lenger som ikke vier
610 klimaendringene stor oppmerksomhet. For lavtliggende land er klimatrusselen
eksistensiell. For oss andre er den en trussel-multiplikator.

615 Paris-avtalen fra desember i fjor var viktig og bidrar til ny giv i internasjonalt klimasamarbeid.

Norge leder an i mange globale initiativer for å redusere utslipp av klimagasser. Den globale skogsatsingen prioriteres fortsatt høyt.

620 Vi går foran i globale prosjekter for å redusere fakling og metanlekkasjer fra olje- og gassproduksjon. Norge deltar også aktivt i det globale arbeidet for å fase ut subsidier til fossile brensler.

625 Som energi- og naturressursnasjon har Norge mye å bidra med i det globale arbeidet mot klimaendringene. Vi må være forutseende, vi må forstå rammevilkår og handlingsrom for Norge, vi må ligge i forskningsfronten på ny teknologi og vi må skape gode rammebetingelser for miljø- og klimavennlig utvikling.

630 Grunntonen i årets redegjørelse er mollstemt.

Men det er viktig å fremheve at vi møter utfordringene med et sterkt utgangspunkt. Det er enighet i Stortinget om hovedlinjene i utenrikspolitikken.

635 Norge møter global turbulens med en sterk økonomi og et samfunn basert på tillit og samhold. Det er avgjørende når økonomiske nedgangstider rammer nøkkelindustrier langs kysten vår og tvinger frem satsing i nye sektorer. Vi går fra særstilling til omstilling.

640 En grunn til optimisme er det robuste og omforente verdigrunnlaget vi står sammen om: frihet, demokrati, menneskerettigheter, likestilling og bærekraftig utvikling.

645 Dette er bærende verdier i det norske samfunnet, og derfor også i norsk utenrikspolitikk. Jo mer det stormer rundt oss, jo viktigere er det å holde fast ved hvem vi er og verdiene vi bygger på.

Derfor er det også svært viktig at de regionale og globale institusjonene som er bygget opp etter andre verdenskrig reflekterer disse verdiene.

650 Folkeretten, herunder FN-pakten, havretten, menneskerettighetskonvensjonene

og miljø- og klimaavtaler er sentrale brikker i et internasjonalt rammeverk som er av helt grunnleggende betydning for Norge.

655

Det er nå 50 år siden de to sentrale internasjonale menneskerettighetskonvensjonene ble vedtatt. Beskyttelse og fremme av menneskerettigheter fortsetter dessverre å være minst like aktuelt. Vi skal være en klar stemme som forsvarer av grunnleggende rettigheter som ytringsfrihet, forsamlingsfriheten og pressefrihet.

660

Enhver regjerings viktigste oppgave er å trygge vårt land og våre innbyggere - å bygge sikkerhet og slitestyrke i møte med stadig mer uforutsigbare omgivelser.

665

Dagens situasjon viser hvor viktig det alltid er å prioritere forsvaret. Det er for sent å gjøre dette når vi virkelig trenger det.

Et sterkt nasjonalt forsvar må derfor være en grunnlinje i sikkerhetspolitikken.

670

Vi må prioritere det viktigste; forsvaret av oss selv og våre forpliktelser i NATO.

675

I et mer krevende sikkerhetspolitisk klima er det viktig at vi holder fast ved våre venner og alliansepartnere.

Norges ankerfeste i sikkerhetspolitikken er vårt NATO-medlemskap. Samtidig er det bred bevissthet i NATO om Norges bidrag til felles sikkerhet i Nord.

680

Gjennom det grunnleggende båndet mellom medlemslandene - at éns sikkerhet er alles sikkerhet - er NATO den mest vellykkede militæralliansen i historien.

Det kommende toppmøtet i juli vil ha et økt fokus på kollektivt forsvar; NATOs kjerneoppgave. På hvordan NATO i bredt må omstilles til en ny situasjon. Det er symbolsk at NATO møtes i akkurat Warszawa - byen hvor Warszawapakten ble stiftet for over seksti år siden.

685

Gitt at Europa er under økende press, vil NATOs samarbeid med EU bli et

690

viktig tema i Warszawa.

695 Frem mot toppmøtet vil Norge ta til orde for en helhetlig tilnærming til sikkerhet. Alliansen kan ikke velge mellom sør og øst, mellom landstyrker eller sjøstridskrefter, eller mellom avskrekking eller avspenning.

Samtlige alliertes sikkerhetsbehov må tas på alvor - og samtlige allierte må bidra.

700 Dette gjelder selvfølgelig også utviklingen i vår del av Europa. Utviklingen i Nord-Atlanteren har konsekvenser for Norge, og for hele NATO. NATOs oppmerksomhet er den senere tid blitt trukket mot nord gjennom allierte øvelser og treningsaktiviteter.

705 Regjeringen vil frem mot NATO-toppmøtet arbeide for en markert styrking av NATOs maritime strategi, med stor vekt på de nordlige havområdene.

I forholdet til Russland må tydelighet kombineres med tiltak fra NATO for å unngå farlige hendelser og økt spenning. Her er Norge en pådriver.

710

Det mest gledelige på nedrustningsfronten i fjor var atomavtalen med Iran.

715 Et viktig premiss for å få slutført avtalen var at Irans lav-anrikede uran ble erstattet med naturlig uran. Da vi fikk en anmodning fra USA om å bidra, så vi det som en naturlig videreføring av vårt arbeid for nedrustning og for å hindre spredning av masseødeleggende våpen. Vi stilte med teknisk ekspertise og bidro finansielt til gjennomføringen av en sentral del av atomavtalen.

720

Ekspertene fra Statens strålevern verifiserte og kontrollerte transporten.

Det norske bidraget var viktig fordi det bidro til at Atomavtalen kunne iverksettes tidligere enn hva som ellers ville være tilfelle.

725

I flere år har vi samarbeidet tett med Storbritannia om verifikasjon av nedrustning. Arbeidet legger et viktig grunnlag for fremtidige kutt i kjernefysiske arsenal.

Norge har også en ledende plass i det internasjonale samarbeidet om kjernefysisk sikkerhet som president Obama i sin tid tok initiativet til. Statsministeren vil delta på Obamas toppmøte om atomsikkerhet i Washington senere denne måneden.

735

Regjeringen arbeider systematisk for å nå målet om en verden fri for kjernevåpen. Her arbeider vi konkret, langsiktig og langs flere spor.

740

Flyktningkrisen har økt regjeringens oppmerksomhet mot det vi omtaler som sårbare stater. I et bredt belte av land fra Mali i vest via Afrikas Horn og Midtøsten til Afghanistan og Pakistan i øst.

Utviklingen i disse regionene truer europeisk og norsk sikkerhet.

745

Dette krever handling - modig og nytenkende politiske initiativer. Det krever av vi ser alle virkemidlene vi har i sammenheng. Diplomati, sikkerhet, militære bidrag, utvikling og jobbskaping, humanitær innsats, fremme av menneskerettigheter og bistand til å bygge vel fungerende institusjoner.

750

Dagens utfordringer fordrer at vi tenker nytt om utviklingspolitikken. For å nå de mest sårbare landene og søke å unngå at sårbare stater bryter sammen. Ikke på bekostning av de fattigste, men fordi dette er den mest effektive måten å nå de mest sårbare blant de fattige. Seks av tolv fokusland er sårbare stater.

755

Utenriksdepartementet har derfor nå igangsatt arbeid med en egen strategi for å samle innsatsen inn mot sårbare stater.

760

Erfaringer fra Afghanistan til Sør-Sudan viser at det ikke finnes noen mal for vellykket statsbygging i sårbare stater. Vi må ikke tro at vi som utenforstående kan skape stabile og fredelige samfunn. Alt vi gjør må forankres i nasjonale krefter med styringsevne.

765

Samspillet mellom humanitær og langsiktig bistand må styrkes. Vi trenger utviklingsbankenes økonomiske muskler. FN har en særlig viktig rolle og Norge vil fortsette sin støtte for et styrket FN i sårbare stater. De norske frivillige organisasjonene er også sentrale aktører.

Ferske gjennomganger av FNs freds- og sikkerhetsinnsats understreker at vi må bli bedre på konfliktforebygging og at kvinner må med. Norge går foran for å sikre at både menns og kvinners erfaringer og perspektiv tas på alvor. Da blir konfliktanalysen blir reell, og vi sikrer tilgang til bredden av mulige løsninger, og vi må ikke glemme menneskerettighetene. Uten grunnleggende rettigheter, ingen stabilitet over tid.

Arbeid for stabilisering og utvikling i sårbare stater betyr høyere risiko enn det vi opplever i mer stabile utviklingsland.

Det er større risiko for korrupsjon, og for at prosjekter mislykkes.

Men risikoen må vi ta. For risikoen ved å ikke gjøre noe er enda større.

Den norsk fred- og forsoningspolitikken er et prioritert politikkområde som med den nye strategien får fornyet aktualitet, - og en enda sterkere begrunnelse.

Samtidig vil betydelige ressurser fortsatt bli brukt på bekjempelse av fattigdom og forebygging av konflikt i andre deler av Afrika og Asia. De ambisiøse satsingene på utdanning, helse, økonomisk utvikling og jobbskaping videreføres og spisses.

Dette er viktig for å nå de fattigste og realisere FNs nye bærekraftsmål. Vi må forhindre at fattige land som i dag er stabile og opplever demokratisk utvikling og økonomisk vekst ikke faller tilbake i negative spiraler av vold og konflikt.

Å trygge Norge og forsvare en multilateral orden handler ikke minst om evnen til godt diplomatisk håndverk.

Norge har lang tradisjon for å levere bidrag, ikke bare i form av penger, men også kompetanse inn i viktige globale prosesser. Det være seg innenfor internasjonal havrett, fred og forsoning, humanitær bistand eller innsats for å skape gode internasjonale normer som under klimaforhandlingene.

Norsk utenrikstjeneste og andre norske fagmiljøer blir ofte påkalt fordi vi er

810 kjent for å kunne levere. Denne kompetansen er bygget opp over tid og bidrar til å gjøre norsk utenrikspolitikk relevant og etterspurt.

I Colombia har Norge vært med på ulike fredsforsøk og humanitær innsats siden 90-tallet. Kompetanse og tillit hos aktørene gir i dag avkastning ved at Norge er i sentrum for arbeidet med å finne en løsning på mer enn 50 år med
815 vold og har beredt grunnen for en rolle for FN i overvåkning av freden.

Fredsprosessen i Colombia fremheves allerede som er lærebokeksempel på organisering av en prosess - noe som delvis skyldes den kompetanse norske aktører har opparbeidet på området.

820

På denne måten bidrar Norge også til å opprettholde troen på at diplomati nytte, på at utenrikspolitikken bidrar i å løse dagens alvorlige utfordringer.

825

Jeg vil avrunde årets redegjørelse med å peke på ti konkrete områder hvor regjeringen tar et særlig ansvar:

- Vi er en solid alliansepartner. USA er Norges viktigste allierte. NATO er vårt
830 sikkerhetspolitiske anker. Våre allierte vet at de kan stole på Norge.
- Vi fastholder vårt stabile forhold til Russland. Vi fortsetter å være en konsekvent og forutsigbar nabo med Russland. Vi skjerper analyseverktøyene og styrker vår russlandskompetanse.
- Vi prioriterer nordområdene. Målet vårt er at nordområdene forblir en region
835 preget av samarbeid og ansvarlig ressursforvaltning.
- Vi bidrar tungt i Europa. Europas utfordringer er våre utfordringer. Vi bidrar på alt fra energisikkerhet via migrasjonsløsninger og strategisk bruk av EØS-midlene.
- Vi forbereder Norge på en verden med økt økonomisk tyngdepunkt i Asia.
840 Fortsatt velferd forutsetter at vi griper nye muligheter og bygger relasjoner i vekstøkonomier i sør.
- Vi øker den allerede omfattende humanitære bistanden og satser tungt i sårbare stater. Aldri før i nyere tid har de humanitære behovene vært større. Men heller aldri før har Norge bidratt mer.
- 845 - Vi reformerer og konsentrerer utviklingspolitikken. Antall mottagerland og bistandsavtaler reduseres, og kravene til evaluering og resultater skjerpes.

- Vi fortsetter den storstilte satsingen på utdanning. Gjennom utdanningssatsingen har Norge tatt et globalt lederskap for å sikre utdanning for alle.

- Vi videreutvikler vår aktive freds- og forsoningspolitikk. Å forebygge konflikt og krig, og å bidra til løsning av akutte konflikter, er kostnadseffektiv utenrikspolitikk!

- Vi fortsetter å vise vei i internasjonalt klimaarbeid. Norge var en pådriver for å få Paris-avtalen på plass - nå starter arbeidet med å iverksette den.

President,

Utenrikspolitikkenes fremste mål er å sikre og fremme norske interesser - våre verdier, vår sikkerhet, vår velferd.

Alvoret, uroen og uforutsigbarheten krever klar tenkning og klok handling:

For å fremme norske interesser, investere i verdiene og det globale rammeverket som skal sikre at rett går foran makt.

Kilde

www.regjeringen.no

Emner

Redegjørelse, Redegjørelse i Stortinget, Utenriks, Utenrikspolitikk

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/klar-tenkning-og-klok-handling>